

В'ячеслав
Криштофович:

«Він був моїм учителем»

19

Я у Володимира Денисенка вчився, був його студентом. Він щойно закінчив фільм «Сон». Був людиною рідкісною — весь час щось шукав. Він дружив з Сергієм Параджановим, Юрієм Ілленком. Із захопленням розповідав нам, студентам, про матеріали Ілленкового фільму «Криниця для спраглих», переказував фільм, окремі епізоди. Про те, що він весь час шукав, свідчать і його фільми. Йому тоді було 35 років, а він багато пережив — і окупацію, і ув'язнення. Він проходив практику в Довженка і ще перед «Сном» встиг зняти кілька фільмів — «Роман і Франческа», «Солдатка». Фільми ці прозвучали, у кожному з них були яскраві епізоди.

Я в житті більше не зустрічав людини з такою працездатністю. Я думаю, що через це він так рано і пішов від нас. Він весь час працював, ніколи не відпочивав. Дуже багато знав. Якщо брався за якусь тему, він її вивчав на рівні фаху. «Осяяння» — фільм про мікробіологів, не кращий його фільм, але Володимир Терентійович настільки був у матеріалі, що вільно вів дискусію з академіками. Він передплачував і читав практично все, що виходило в нашій країні з цього фаху. Між іншим, він розповідав, що, коли писав свій сценарій про князя Володимира, то висунув власну версію походження слов'ян. Я не знаю, як хто до цього ставився, але знаю, що деякі вчені сприймали це серйозно.

Коли ми навчалися в нього на курсі, він був хорошим прикладом. Може, не для наслідування, а для того, щоб знати себе. Він завжди свято вірив у те, що казав. Абсолютно свято й абсолютно чесно.

У нього були дуже різні фільми. Коли я був студентом, він знімав «На Київському напрямку», всі ми були на зйомках у Каневі, в експедиції — хто працював, хто знімався. Потім він знімав «Важкий колос» — хтось із нас там був, я — ні. Зовсім інший фільм. І нарешті — «Совість». Це, мабуть, його кращий фільм, тому що у цьому фільмі він був абсолютно вільний, розкріпачений, незалежний від офіційної ідеології. На нього ніхто не тиснув. Це чудова історія, розказана Земляком. Василь Земляк був автором сценарію, і це була його власна історія, можна сказати документальна. Фінансово — це фільм, знятий без грошей. Інститут дав згоду на нього як на дипломну роботу студентів-акторів (і режисерів). Випускники були асистентами і, звичайно, всі знімалися, були акторами. Кожен другий німець на другому плані — це я... Інститут дав кінокамеру, плівку, і цю плівку обробляв. Студія дала костюми, зброю. Ми жили і знімали в селі Копилові Макарівського району, в колишньому маєтку фон Мекк, біля якого був старий запущений парк. Першим секретарем Макарівського райкому був Вацик, брат Василя Земляка. Він і влаштував, щоб ми там жили безкоштовно. Він дозволив, щоб ми по сільських клубах грали наші студентські вистави, таким чином заробляючи собі якісь копійки на життя, щоб було що їсти. Крім того, з колгоспу нам привозили кожного дня бідон молока і хліб. Все, більше ніяких грошей не було. Ніхто не одержував гонорару — ні оператор, ні сам Денисенко.

- В. Денисенко, В.Цвіркунов
під час зйомок фільму «Сон». 1964.
- І.Миколайчук, В.Денисенко та інші
після закінчення зйомок фільму
«Сон». 1964.
- І.Миколайчук, Н.Наум у фільмі
«Повість про жінку», 1970.
- Н.Андрійчик, В.Денисенко.
Робочий момент
фільму «Важкий колос». 1968.
- В.Криштофович, В.Денисенко
під час зйомок фільму «Совість». 1968.
- Робочий момент фільму
«Високий перевал». 1981.

20

Денисенко хотів, щоб фільм «Совість» купило Держкіно України, але фільм не взяли для прокату, сказали: «А де керівна роль партії, комсомолу? Такого не могло бути, бо такого не могло бути ніколи». Тож фільм і лежав двадцять років, аж поки сини Денисенка не реставрували його і фільм показали публіці, зокрема в рамках I Всеукраїнського кінофестивалю.

Фільм чорно-білий, жорстке зображення. Цілісний. До речі, польський дослідник Януш Газда, який на той час був головним редактором польського журналу «Екран», як яскравий приклад українського поетичного кіно назвав «Совість». Він був у захваті від фільму.

Всі фільми Денисенка різні в зображенні. Пластичні захоплення Денисенка змінювались. Ці пошуки було цікаво спостерігати, робити якісь свої висновки. Я не хочу сказати, що спеціально ці пошуки якимось досліджував, але, без сумніву, вони вплинули на мене. Перед тим, як себе знайти, треба шукати. Його мало хто любив, між іншим, бо у спілкуванні він був важкою людиною, він не був дипломатом, з ним було нелегко. Не хочу сказати, що він ображав людей, але допускаю, що таке могло бути.

Я ніколи не був близьким другом Володимира Денисенка, хоча в них вдома бував, брав участь у загальних святах. Закінчував інститут, у нього була ідея, щоб його випускники зробили кіноальманах, до якого увійшли б наші короткометражні фільми за творами Лесі Українки. Дипломні роботи ми зняли, але альманах не випустили на екран, а жаль. Про свою роботу «Прощання» нічого не можу сказати, а інші — фільми Мороза і Кибальника — були досить добрі.

Після закінчення інституту я працював у Володимира Терентійовича на «Осяянні» асистентом режисера. Я не був у захваті від цього фільму. Потім я почав знімати сам.

У подальших зустрічах з Денисенком здивувала одна річ. Якимось він спіймав мене на студії і каже: «Бачив твій фільм (це був «Перед екзаменом»). Такий класний фільм ти зробив! Так добре у те-

бе грають актори!». Фільм абсолютно не денисенківський, нічого спільного з ним, з його ідеологією, смаками. Тим більше мене здивувала його похвала.

Бачились ми принагідно. А потім була наша остання зустріч. Ми їхали в одному вагоні до Москви і десь до другої чи третьої години ночі розмовляли. На різні теми. Я саме тоді пробував на роль у «Двох гусарах» одного з його синів. У нас альянс не вийшов — Денисенко хотів, щоб вийшло, хоча він дуже прискіпливо ставився до своїх синів. А потім він розповів мені свою ідею зняти фільм, присвячений князю Володимиру. Так сталося, що за весь час нашого знайомства це була одна така розмова — сам-на-сам.

Він завжди для мене був учителем. Коли я був студентом, для мене були два авторитети — він і Параджанов, який взагалі був центром мистецького життя Києва. Звичайно, у мене були заочні вчителі — Фелліні, Бергман, Антоніоні. І Параджанов, якого я ніколи не наслідував, хіба в студентських роботах. А Денисенко був учителем, він настійливо вчив працювати з акторами — у нього ж освіта була театральна, а сам він навчався у Мар'яна Крушельницького. Це вже, закінчивши інститут, заявив, що хотів би працювати в кіно, і його відправили на кілька місяців до Москви стажуватися в Довженка. Я думаю, що Денисенко був кращим письменником, аніж режисером, бо його сценарії дуже цільні. Скажімо, «Високий перевал» як сценарій — дуже сильна річ. І у фільмі є епізоди сміливі, чесно зроблені, без «кіношки». Взяти хоча б сцену, де герой Степанкова має вбити свою дружину (Н.Наум). Це не про політику, а про людей.

У мене немає цілісного уявлення про Денисенка — він весь час мінявся. Тільки одне в ньому не мінялось — його настирність. Він завжди захоплювався людьми науки, інтелектуалами, добре знав і класичну філософію, і драматургію. Його цікавила Україна. Він любив Україну і дуже твёрезо до неї ставився.